

Arboretum vrijwilligers naar Veenhuizen.

Vrijdag 18 september 2020

8:45 verzamelen aan de Pitteloseweg.

Weersverwachting was gunstig, temperatuur was in het begin nog wat fris.

Een uur later waren we in Veenhuizen bij de Koepelkerk, een kleine kopie van de kerk in Smilde, gebouwd in 1825. Generaal van de Bosch had kort daarvoor in Veenhuizen grote gestichten laten bouwen om landlopers en zwervers een mogelijkheid te geven te wennen aan een werkzaam en deugzaam leven middels landarbeid. In 1859 nam de rijksoverheid het geheel over en maakte er rijkswerkinrichtingen van.

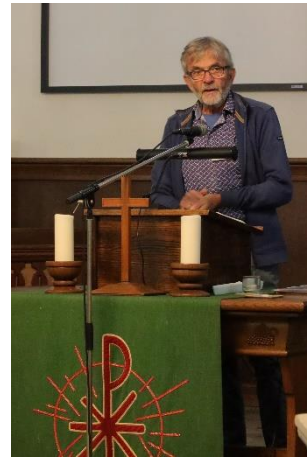
Rond 1900 bouwde Justitie er twee gevangenissen bij en Vader en zoon Metzelaar waren de ontwerpers daarvan, evenals van de vele woningen en dienstgebouwen.

Op dit moment bevat Veenhuizen meer dan 100 rijksmonumenten, waaronder het enige overgebleven Tweede gesticht, waarin lange tijd gedetineerden tewerk waren gesteld en nu het gevangenis museum is ondergebracht.

De volgende foto's geven een beeld van hetgeen we hebben gezien:



De koepelkerk van buiten en van binnen.



De kerk werd in 1825/1826 gebouwd als waterstaatskerk. De kerk was bestemd voor de Hervormde bewoners van de kolonie van de Maatschappij van Weldadigheid in Veenhuizen. Boven de hoofdentree is een gevelsteen aangebracht met de tekst "Op den 7e juli 1825 is door de Welgeboren Vrouwe Rudolphina Wilhelmina van den Bosch geboren de Sturler aan dit gebouw de eerste steen gelegd". Het gebouw werd ingewijd op 25 juni 1826.

Harry Berg had in zijn werkzame verleden vaak verteld over Veenhuizen. Hij was bereid zijn enorme schat aan kennis met ons te delen en deed dat op een geweldige manier.



Vlakbij de Koepelkerk staat de nieuwe katholieke kerk, die is gebouwd in 1893. Bijzonder in de gewelfde apsis (priesterkoor) is de schildering van Christus' Hemelvaart. Omdat de Haagse reclameschilder Adolf Gantzert in de oorlog geen beste was geweest, werd hij voor vijf jaar naar Veenhuizen gestuurd. Hij wist de pastoor te overtuigen van zijn gaven en mocht het gewelf vullen. Het is een geslaagd werkstuk geworden uit de jaren 1946 en '47, met een Christusfiguur, twee engelen en elf apostelen (Judas was inmiddels afgevoerd). Maar er stond nog een figuur op in het linkse segment. Wat stelde de rechtse en in de kruisgang onbekende figuur met

bedelstaf voor?

In het begin van de 21e eeuw kwam de oplossing van een van Gantzerts kleindochters, die het familieverbod – geen contact met ‘hem’ – doorbrak en eens in Veenhuizen kwam kijken naar wat opa zou hebben geschilderd. Het werd een emotionele ontmoeting en ontdekking: ‘Dat is opa!’. Maar... zoals excursieleider Jan de Maar inmiddels heeft ontdekt, één van de engelen is ‘oma’.



Voor koffie naar het Verenigingsgebouw, gebouwd in 1920-1922 in opdracht van het Ministerie van Justitie.



Onderweg langs een van de unieke Veenhuizer boerderijen met een middenwoning tussen enerzijds de stallen en anderzijds de machinerieën.

Op weg naar het ‘Vierde gesticht’, zoals de begraafplaats werd genoemd.



Gedetineerden kregen op de begraafplaats een ongemarkeerde plek of alleen een kruis met nummer. Mensen die zichzelf van het leven hadden beroofd kwamen achter de heg te liggen. Een heg die na 100 jaar ook uit enorme coniferen bestaat.



In het Tweede gesticht, dat in een typische caré is gebouwd, kregen we een stevige lunch. Daarna een fietstocht door het dorp met een uitleg van Harry over de vele monumenten.



De toegang van het gebouw van de Marechaussee. Bijzonder is hieraan de lamp boven de toegangsdeur, die in het glas is ingebouwd, zodat de lamp zowel buiten als binnen licht geeft. Hieronder de woningen voor de bewakers (gestichtswachten).



De woningen van de hogere ambtenaren kregen over het algemeen een naam mee, die verband hiel met de functie van de bewoner. Bij het beëindigen van het dienstverband moest de woning snel worden ontruimd.

Rechts het ziekenhuis met daarnaast de apotheek, voorzien van de naam 'Bitter en Zoet'.



De Ijskoepel achter de Apotheek, waarin bederfelijke zaken in ijs werden bewaard.



V.l.n.r. De brandweerkazerne, de lagere school en het slachthuis



Links 'De rode pannen'. In de tijd van de Maatschappij van Weldadigheid het gebouw waar onwilligen voor straf werden vastgezet in kleine cellen. Rechts de locatie waar het Derde gesticht heeft gestaan.



Na de vele interessante informatie en de nodige fietskilometers namen we het er nog even van bij Maallust. Inmiddels in de wijde omgeving bekend om de smakelijke brouwsels.



Tot slot restte er nog een opgave, dat was de dank aan Harry Berg voor zijn voorbereidingen en het verzorgen van een mooie dag!

Simone sprak de dank uit namens de hele groep.

Een mooie dag, een mooie herinnering.
Bert Witvoet.